कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन

सुजाता आचार्य
परीक्षा क्रमाङ्क : २०४०१४९/२०६६
त्रि.वि. दर्ता नम्बर : ९-२-२०४-१३८-२००२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षा विभाग अन्तरगत एम. एड. दोस्रो वर्षको नेपा. शि. ५९८ पाठ्यांशको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

२०१५ (२०७२)

नेपाली शिक्षा विभाग
श्री कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
सुरुङ्गा, झापा

कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन

सुजाता आचार्य
परीक्षा क्रमाङ्क : २०४०१४९/२०६६
त्रि.वि. दर्ता नम्बर : ९-२-२०४-१३८-२००२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षा विभाग अन्तरगत एम. एड. दोस्रो वर्षको नेपा. शि. ५९८ पाठ्यांशको आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

२०१५ (२०७२)

नेपाली शिक्षा विभाग
श्री कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
सुरुङ्गा, झापा

प्रतिबद्धता-पत्र

प्रस्तुत 'कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र मैले सम्बन्धित पक्षमा गहन अध्ययन गरी तयार पारेकी हुँ । यसमा भएका तथ्य सबै प्रामाणिक हुन् । यो मेरो मौलिक प्रस्तुति हो । अन्यथा भएमा म कानुन अनुसार दण्डित हुन तयार छु ।

शोधार्थी

सुजाता आचार्य

एम्. एड्. दोस्रो वर्ष

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
सुरुङ्गा, झापा
फोन : ०२३५५०१५३
०२३५५०८५३
फ्याक्स : ०२३५५०८५३

च.नं
प.सं.

मिति :- ....

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तगत स्नतकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपाली भाषा शिक्षा विषयको पाठ्यांश नेपा.शि. ५९८ प्रयोजनार्थ प्रस्तुत 'कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन' नामक शोध शीर्षकको शोधपत्र शोधार्थी छात्रा सुजाता आचार्यले मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको यस शोधकार्यसँग म पूर्णरुपमा सन्तुष्ट छु । यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

तेज प्रसाद खनाल

शोधनिर्देशक

सहायक प्राध्यापक नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस,

सुरुङ्गा, झापा

मिति : २०७२।२।१७ (सन् २०१५।६।१)

(त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त)

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

कनकाई नगरपालिका-३, सुरुङ्गा (झापा)

स्था : २०४७

☎ ०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.

मिति :..........................

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा, झापा स्नातकोत्तर दोस्रो वर्ष पाठ्यांश नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनार्थ शोधार्थी **सुजाता आचार्यद्वारा** तयार पारिएको **कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको बुँदा टिपोट क्षमताको अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त उपयुक्त ठहरिएकाले आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति	हस्ताक्षर
१. विभागीय प्रमुख : सहप्राध्यापक कोमलप्रसाद पोखरेल	....
२. बाह्य परीक्षक : प्रा. महेश्वर न्यौपाने	....
३. शोध निर्देशक : स.प्रा. तेजप्रसाद खनाल	....

मिति : १४ जुलाई, २०१५
(२०७२/०३/२९)

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको शोधपत्रको प्रयोजनका निम्ति तयार पारिएको हो । प्रस्तुत शोधपत्रलाई प्रस्तुतियोग्य बनाउनका लागि शोध निर्देशक कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गाका सहायक प्राध्यापक आदरणीय गुरु श्री तेजप्रसाद खनालले पुऱ्याउनुभएको सहयोगका लागि आभार प्रकट गर्दछु ।

यस शोधकार्यमा आवश्यक सल्लाह सुझावहरु दिनुहुने कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गाका नेपाली विभागका विभागीय प्रमुख सह प्राध्यापक कोमलप्रसाद पोखेल तथा मेरा आदारणीय गुरुहरु सह. प्रा. श्री जीवनाथ सुवेदी, उप. प्रा. श्री विष्णुप्रसाद कोइराला र सहायक प्रा. श्री शेरबहादुर बानियाँप्रति म कृतज्ञ छु । यो शोधपत्र लेखनका क्रममा निरन्तर हौसला र प्रेरणा दिनुका साथै पारिवारिक बोझ कम गरी सहयोग पुऱ्याउने जीवनसाथी श्री एकराज गिरीप्रति ऋणी रहने छु ।

अध्ययनको क्रममा आवश्यक सहयोग पुऱ्याउनु हुने छनोटमा परेका विद्यालयहरुका प्रधानाध्यापक/प्रिन्सिपलज्यूहरु तथा शोधकार्यको सुसाङ्ख्य टङ्कण एवम् मुद्रण गरी सहयोग पुऱ्याइदिनु हुने शनिश्चरे उच्च माध्यमिक विद्यालयका शिक्षक श्री सि एम खनाललाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली शिक्षा विभाग, कनकाई बहुमुखी क्याम्पसप्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

सुजाता आचार्य

शोधसार

शोधशीर्षक : कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन

शोधार्थी : सुजाता आचार्य

स्नातकोत्तर तह (एम्. एड्.) दोस्रो वर्ष

शोध निर्देशक : सहायक प्राध्यापक तेजप्रसाद खनाल

विभाग/क्याम्पस : त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा

शैक्षिक सत्र : २०७१

पृष्ठ सङ्ख्या : ४५

शोधको उद्देश्य :

क) कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति पत्ता लगाउनु,

ख) निम्न आधारमा बुँदा टिपोट क्षमताको तुलनात्मक स्थिति पत्ता लगाउनु

अ) मातृभाषी र दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरु,

आ) सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरु,

इ) छात्र तथा छात्रा,

ग) कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुमा रहेका बुँदाटिपोट क्षमता सम्बन्धी कमजोरीहरु पहिल्याई न्यूनीकरणका लागि आवश्यक सुझावहरु प्रस्तुत गर्नु ।

शोधको सीमा :

क) झापा जिल्लाको अनारमनी स्रोतकेन्द्र अन्तरगत पर्ने विर्तामोड नगरपालिका, गोलधाप गा. वि. स. र गरामनी गा.वि.स. मा माध्यमिक तथा उच्च माध्यमिक तह सञ्चालन गर्ने विद्यालयहरुमध्ये ३ वटा सामुदायिक मा.वि./उच्च मा.वि. तथा ३ वटा संस्थागत मा.वि./उच्च मा.वि. हरुका कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुमा मात्र यो अध्ययन सीमित गरिएको छ ।

ख) यो अध्ययन कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमतासँग मात्र सीमित रहेको छ ।

ग) यो अध्ययन नमुना छनोटमा परेका विद्यालयमा कक्षा नौमा अध्ययन गर्ने ७२ जना विद्यार्थीहरुलाई प्रतिनिधि नमुना मानी सम्पन्न गरिएको छ ।

घ) यस अध्ययनको निष्कर्ष निर्धारित नमुना जनसङ्ख्याबाट प्राप्त तथ्यका आधारमा गरिने गुणात्मक विश्लेषणमा मात्र आधारित रहेको छ ।

शोध प्रक्रिया :

प्रस्तुत अध्ययनका लागि झापा जिल्लाका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरुमा कक्षा नौमा अध्ययन गर्ने सम्पूर्ण विद्यार्थीहरुलाई पूर्ण जनसङ्ख्या रूपमा लिई अनारमनी स्रोतकेन्द्रमा पर्ने ३ वटा सामुदायिक र ३ वटा संस्थागत विद्यालयमा कक्षा नौमा अध्ययनरत प्रत्येक विद्यालयबाट १२ जनाका दरले जम्मा ७२ जना विद्यार्थीहरुलाई नमुना रूपमा लिइएको छ । प्रस्तुत अध्ययनमा प्राथमिक र द्वितीय स्रोतका तथ्याङ्कको प्रयोग गरिएको छ । अभिलेख अध्ययन, प्रश्नावली, प्रयोगात्मक अभ्यास, प्रत्यक्ष अवलोकन जस्ता अनुसन्धानका साधनहरु उपयोग गरिएको प्रस्तुत शोधमा मिश्रित विधिबाट तथ्याङ्कको व्याख्या विश्लेषण गरी निष्कर्ष निकालिएको छ । निष्कर्षकै आधारमा सुझावहरु प्रस्तुत गरी शोध प्रक्रिया समापन गरिएको छ ।

निष्कर्ष :

सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलनात्मक अध्ययनका साथै छात्र र छात्रा तथा नेपाली मातृभाषी र नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरुको समेत बुँदाटिपोट क्षमताको अध्ययन गरी विश्लेषण गरिएको छ । प्राप्त निष्कर्ष अनुसार सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरुको तुलनामा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो, छात्राको तुलनामा छात्रको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो र नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीको तुलनामा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमता राम्रो पाइएको छ ।

विषय सूची

अध्याय एक

परिचय

१.१	पृष्ठभूमि	१
१.२	समस्याकथन	२
१.३	शोधको उद्देश्य	२
१.४	अध्ययनको औचित्य	३
१.५	अध्यनको परिसीमा	४
१.६	अध्ययनको रुपरेखा	४

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

२.१	पूर्वकार्यको समीक्षा	६
२.२	पूर्वकार्यको महत्त्व	९
२.३	सैद्धान्तिक अवधारणा	९

अध्याय तिन

अनुसन्धान विधि

३.१	अनुसन्धान ढाँचा	१४
३.२	जनसङ्ख्या तथा नमुना	१४
३.२.१	जनसङ्ख्या	१४
३.२.२	नमुना	१४
३.३	नमुना छनोट विधि	१४
३.४	तथ्याङ्कका स्रोतहरु	१५
३.४.१	प्राथमिक स्रोत	१५
३.४.२	द्वितीय स्रोत	१५
३.५	अनुसन्धानका साधनहरु	१५

३.६ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया १६
३.७ तथ्याङ्क विश्लेषण प्रक्रिया १६

अध्याय चार

तथ्याङ्कको व्याख्या विश्लेषण

४.१ समग्र विद्यार्थीको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति १७
४.२ सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति २०
४.३ संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति २२
४.४ छात्रहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति २४
४.५ छात्राहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति २७
४.६ नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति ३०
४.७ नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको स्थिति ३२
४.८ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरुको तुलना ३५
४.९ लैङ्गिक आधारमा छात्र र छात्राहरुको बुँदाटिपोट क्षमताको तुलना ३७
४.१० नेपाली मातृभाषी र नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरुको तुलना ४०

अध्याय पाँच

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

५.१ सारांश ४३
५.२ निष्कर्ष ४४
५.३ उपयोगिता ४५
५.३.१ नीति निर्माण तह ४६
५.३.२ अभ्यास तह ४६
५.३.३ अनुसन्धान तह ४७
सन्दर्भ सूची
अनुसूचीहरु

तालिका सूची

तालिका १ : बोध एकाइको ठम्याइ १७
तालिका २ : ऋमबद्धता १८
तालिका ३ : बुँदाटिपोटको शैली १९
तालिका ४ : भाषिक शुद्धता १९
तालिका ५ : बोध एकाइको ठम्याइ २०
तालिका ६ : क्रमबद्धता २०
तालिका ७ : बुँदाटिपोटको शैली २१
तालिका ८ : भाषिक शुद्धता २१
तालिका ९ : बोध एकाइको ठम्याइ २२
तालिका १० : क्रमबद्धता २२
तालिका ११ : बुँदाटिपोटको शैली २३
तालिका १२ : भाषिक शुद्धता २३
तालिका १३ : बोध एकाइको ठम्याइ २४
तालिका १४ : क्रमबद्धता २५
तालिका १५ : बुँदाटिपोटको शैली २५
तालिका १६ : भाषिक शुद्धता २६
तालिका १७ : बोध एकाइको ठम्याइ २७
तालिका १८ : क्रमबद्धता २८
तालिका १९ : बुँदाटिपोटको शैली २८
तालिका २० : भाषिक शुद्धता २९
तालिका २१ : बोध एकाइको ठम्याइ ३०
तालिका २२ : क्रमबद्धता ३१
तालिका २३ : बुँदाटिपोटको शैली ३१
तालिका २४ : भाषिक शुद्धता ३२
तलिका २५ : बोध एकाइको ठम्याइ ३३
तलिका २६ : क्रमबद्धता ३३

तालिका २७ : बुँदाटिपोटको शैली ३४

तालिका २८ : भाषिक शुद्धता ३४

तालिका २९ : क्रमबद्धता ३५

तालिका ३० : बुँदाटिपोटको शैली ३६

तालिका ३१ : भाषिक शुद्धता ३७

तालिका ३२ : बोध एकाइको ठम्याइ ३८

तालिका ३३ : क्रमबद्धता ३८

तालिका ३४ : बुँदाटिपोटको शैली ३९

तालिका ३५ : भाषिक शुद्धता ३९

तालिका ३६ : बोध एकाइको ठम्याइ ४०

तालिका ३७ : क्रमबद्धता ४१

तालिका ३८ : बुँदाटिपोटको शैली ४१

तालिका ३९ : भाषिक शुद्धता ४२